

Integrace studenta s Aspergerovým syndromem na domově mládeže

Anna Čechmanová

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Anna ČECHMANOVÁ

Osobní číslo: H050871

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Integrace studenta s Aspergerovým syndromem na domově mládeže

Zásady pro vypracování:

Nastudování odborné literatury a zpracování materiálů.

Teoretické zpracování tematiky.

Praktické zpracování tematiky.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro další praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. PÁVKOVÁ J., HÁJEK B., HOFBAUER B., HRDLIČKOVÁ V., PAVLÍKOVÁ A., *Pedagogika volného času*, 3. vyd., Praha: Portál 2002, ISBN 80-7178-711-6
2. GILLBERG CH., PEETERS T., *Autismus -- zdravotní a výchovné aspekty*, 3. vyd., Praha: Portál 2003, ISBN 978-80-7367-498-4
3. HOWLIN P., *Autismus u dospívajících a dospělých*, 2. vyd., Portál 2005, ISBN 978-80-7367-499-1
4. ATTWOOD T., *Aspergerův syndrom*, 1. vyd., Praha: Portál 2005, ISBN 80-7178-979-8
5. JEDLIČKA R., KLÍMA P., KOŤA J., NĚMEC J., PILAŘ J., *Děti a mládež váobtěžných životních situacích*, 1. vyd., Praha: Themis 2004, ISBN 80-7312.038-0
6. SMAHEL R., *Rozhlasové přednášky o výchově dětí*, MCM Olomouc 2002, ISBN 80-238-1960-7
7. BURNS J., *Nebojte se věnovat mladým*, 1. vyd., Brno: Nová Naděje 1994, ISBN 80-901726-1-X
8. KERN H., MEHLOVÁ CH., NOLZ H., PETER M., WINTERSPERGEROVÁ R., *Přehled psychologie*, 3. vyd., Praha: Portál 2006, ISBN 80-7367-121-2

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Karel Gamba

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

25. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně
28. 4. 2011

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá otázkou integrace studenta, který je postižen Aspergerovým syndromem, na gymnázium a domov mládeže.

V teoretické části jsou definovány základní pojmy související s danou problematikou, jako je autismus a Aspergerův syndrom, dále je zde shrnuta legislativa týkající se výchovy dětí s postižením Aspergerovým syndromem.

Praktická část je zaměřena na samotnou integraci studenta do nového školního prostředí a na domov mládeže. Samotné integraci předchází psychologické vyšetření a diagnóza studenta a popis prostředí, do kterého je integrován.

V závěru práce jsou shrnuty názory autora a zhodnocení celé problematiky.

Klíčová slova: autismus, Aspergerův syndrom, puberta, adolescence, individuální integrace

ABSTRACT

This bachelor work is interested in the question of integration of student that is afflicted with Asperger's syndrome on a grammar school and on boarding houses.

In the theoretical part, there are defined based conceptions related with the problems, for example autism and Asperger's syndrome, next there is legislation relevant to education of children afflicted with Asperger's syndrome.

The practical part is specialized on integration of student to the new relationships and on the boarding house. There is also a psychology investigation and diagnosis of the student and a description of background where he is integrated, in this part.

In the final part of the work, there are author's views and an evaluation of all problems.

Keywords: autism, Asperger's syndrome, pubescence, adolescence, individual integration

Děkuji Mgr. Karlu Gambovi za odborné vedení a cenné podněty při zpracování mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

.....
Anna Čechmanová

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 AUTISMUS	13
1.1 AUTISMUS A VÝVOJ	13
1.1.1 Srovnání vývoje zdravého dítěte a dítěte s autismem od narození do období puberty.....	14
1.1.2 Srovnání vývoje zdravého dítěte a dítěte s autismem od narození v období puberty a adolescence.....	15
2 ASPERGERŮV SYNDROM	18
2.1 ADAPTACE NA STRES A ZÁTĚŽ U ZDRAVÉHO ČLOVĚKA A ČLOVĚKA S ASPERGEROVÝM SYNDROMEM	19
2.1.1 Integrace ve školním prostředí	20
3 LEGISLATIVA V OBLASTI VÝCHOVY DĚTÍ S ASPERGEROVÝM SYNDROMEM	22
II PRAKTICKÁ ČÁST	24
4 GYMNÁZIUM	25
4.1 PROFIL STUDENTA	25
5 DOMOV MLÁDEŽE	27
6 PSYCHOLOGICKÉ VYŠETŘENÍ STUDENTA	28
6.1 DIAGNOSTICKÉ VYŠETŘENÍ Z KLINIKY DĚTSKÉ NEUROLOGIE.....	28
6.2 OBSAH JEDNÁNÍ PRACOVNÍKŮ SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉHO CENTRA S ASISTENTEM STUDENTA	30
6.2.1 Jednání v říjnu 2010	30
6.2.2 Jednání v březnu 2011	31
7 INTEGRACE STUDENTA NA GYMNÁZIUM A DOMOVĚ MLÁDEŽE	33
7.1 NÁVRH OBSAHU, ROZSAHU A ZPŮSOBU POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNĚ PEDAGOGICKÉ NEBO PSYCHOLOGICKÉ PÉČE STUDENTOVĚ.....	33
7.2 DOPORUČENÁ STIMULACE V RÁMCI INDIVIDUÁLNÍ VÝUKY A VÝCHOVY	33
7.2.1 Vhodná úprava prostředí	33
7.2.2 Samostatná práce, pracovní chování	34
7.2.3 Práce ve dvojici, spolupráce v rámci kolektivu.....	34
7.2.4 Strukturované zápisy na tabuli, do sešitu, pracovních listů	34
7.2.5 Důsledné nacvičování a pravidelné procvičování vyučovaného	35
7.2.6 Jasně, stručně, jednoznačně pokyny	35
7.2.7 Výklad a objasňování učiva	35
7.2.8 Názory druhých, konflikty.....	36
7.2.9 Ověřování učiva	36
7.2.10 Srovnávání s populací	36
7.2.11 Zaměření na celkový rozvoj	36
7.2.12 Redukce učiva	37

7.2.13	Zapojení do kroužků a volnočasových aktivit.....	37
7.3	NÁVRH POTŘEBNÝCH KOMPENZAČNÍCH POMŮCEK, SPECIÁLNÍCH UČEBNIC, UČEBNÍCH A SPECIÁLNÍCH POMŮCEK	37
ZÁVĚR	38
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	42

ÚVOD

Aspergerův syndrom byl poprvé pojmenován již v roce 1944. Tento syndrom byl již mnohokrát popsán v literatuře, ale stále ještě není u nás mnoho známý. Mnohé děti, které jsou postiženy tímto syndromem, bývají chybně diagnostikovány pouze jako autisté.

Protože lidé postižení Aspergerovým syndromem jsou schopní vystudovat vysokoškolská studia, je včasná a správná diagnostika nezbytná.

V loňském roce nastoupil na domov mládeže při gymnáziu student s Aspergerovým syndromem. Se studentem se na základní škole pracovalo jako s autistou, Aspergerův syndrom mu byl diagnostikován až v létě před příchodem na gymnázium a domov mládeže.

Ve své bakalářské práci se tedy budu zabývat problematikou Aspergerova syndromu, diagnostikou studenta a jeho integrací na gymnáziu. Součástí gymnázia je domov mládeže, na kterém je tento student také ubytován, proto integrace probíhá současně ve škole i na domově mládeže. Studentu byl přidělen asistent, bez kterého by integrace studenta do nového školního prostředí nebyla téměř možná. Asistent úzce spolupracuje s vedením školy, vyučujícími a také vychovateli domova mládeže. V současné době je také jeden z vychovatelů pověřen užší spoluprací s asistentem a věnuje se také více samotnému studentovi. Na DM pracuji jako vedoucí vychovatelka, proto se integrací studenta také úzce zabývám.

Bohužel správná diagnóza u studenta byla stanovena až těsně před jeho příchodem na gymnázium, nebyly tedy k dispozici dostatečné informace, které by mohly sloužit k bližšímu seznámení se studentem, jeho rodinným prostředím a také průběhem jeho integrace na základní škole.

V současné době probíhá úzká spolupráce se speciálně pedagogickým centrem, konkrétně s psycholožkou, která se studentem pracuje už od základní školy. Společně se snažíme získávat nové informace související s Aspergerovým syndromem jako takovým, a dále také nové poznatky z reakcí studenta na nové prostředí, spolužáky, vyučující a vychovatele.

Velmi dobře se také již daří spolupracovat s rodinou studenta. Ze začátku chyběla vzájemná důvěra – hlavně ze strany rodičů. Postupně se, také díky psycholožce SPC, podařilo přesvědčit rodiče, že vedení školy i domova mládeže má velký zájem pomoci jejich synovi a snaží se jej co nejlépe integrovat do nového prostředí.

Ve své práci se snažím shromáždit všechny výzkumy, které máme k dispozici a také zá-
znamy ze setkávání s asistentem studenta.

Cílem mé práce je tedy zmapovat současnou situaci, která pomůže v další práci jak
vyučujícím, tak i vychovatelům gymnázia a především pak samotnému studentovi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 AUTISMUS

Dětský autismus analyzoval L. Kanner v roce 1943. V České republice se diagnostika a pomoc postiženým autismem začala zlepšovat až po roce 1989, kdy docházelo k zakládání různých občanských sdružení, která se snažila pomáhat těmto lidem v integraci do běžného života. Po roce 1989 k nám také více pronikly zkušenosti odborníků ze zahraničí, objevila se literatura, která pomáhá proniknout do světa autistů a dává pochopit, čím si asi prochází člověk s autismem.

Podle lékařské definice se autismus řadí mezi pervazivní vývojové poruchy, což znamená, že vývoj jedince probíhá odlišným způsobem od zdravého jedince. Gillberg [4] ve své knize uvádí, že lidé s autismem jsou „retardovaní“ v určitých oblastech a projeví se to ve všech funkčních oblastech života (pervazivní postižení).

„Vývojová porucha projevující se neschopností komunikovat a navazovat kontakty s okolím. Postižený obtížně vyjadřuje svá přání a projevuje se extrémně osamělá bytost. Dvě třetiny lidí trpících autismem zůstávají postižení po celý život,“ tak definují autismus Průcha, Walterová, Mareš. [9]

Howlin [5] ve své publikaci definuje autismus následovně: *„Autismus je celoživotní často velmi devastující postižení, které závažným způsobem ovlivní každou oblast života postiženého. Postižení v oblasti komunikace podstatně omezuje schopnost pochopit, co se děje a proč, a způsobí, že je pro postiženého nemožné účinně ovlivňovat událost, lidi a prostředí. Obtíže v sociální oblasti znamenají, že sebejednodušší sociální interakce je spojena s velkými problémy.“*

1.1 Autismus a vývoj

Každý autista je svým způsobem jedinečný, jejich konkrétní projevy se velmi liší. Některý autista je spíše uzavřený, jiný může být hyperaktivní apod. Každý je jiný, převažují rozdíly než podobnosti projevů v chování postižených. Jedinci postižení autismem mívají velké problémy v oblasti sociálních interakcí, v oblasti komunikace a neméně také představitosti. Tito lidé často nezvládají naučené dovednosti převést do běžného života. Velké problémy jim také činí změny v zavedeném řádu – tyto změny u nich vyvolávají obrovskou nejistotu.

1.1.1 Srovnání vývoje zdravého dítěte a dítěte s autismem od narození do období puberty

Oblast komunikace

Někteří z rodičů zaznamenali u svých dětí první příznaky autismu již v období kolem jednoho roku věku dítěte. Většina zdravých dětí se začíná v období mezi 8. a 12. měsícem dožadovat pozornosti ze strany dospělých. Děti reagují na hry typu „Paci, paci, pacičky“, volání jménem, schovávání předmětů, slovní pobídky „Jak se máš?“ apod. Děti postižené autismem podobné aktivity nezajímají. Na druhou stranu se ale také vyskytují případy, kdy se u dětí s autismem začne projevovat hyperaktivita.

Pro mnoho rodičů je ale velmi těžké do jednoho roku věku dítěte vůbec nějaké potíže objevit. Snadnější rozpoznání začíná až mezi prvním a druhým rokem života, kdy začínají děti tvořit první slova a slovní spojení. Zdravé děti dokáže přiřadit slova k vyobrazením, a tak se učí sjednotit svou představu se skutečností. Slova si tak lépe pamatuje a využívá je, protože si dokáže v představivosti vybavit věci, ke kterým se dané slovo vztahuje. Naproti tomu když dítě postižené autismem zaznamená nějaké slovo, začne je používat, ale nedokáže je dát do širších souvislostí, přestane toto slovo užívat. U autistických dětí je také problémem upoutání jejich pozornosti. Stává se, že na různé podněty - včetně volání jejich jména - nereagují. Jestliže je podnětů hodně, postižené děti nejsou schopny tak rychle reagovat.

V pozdějším období – mezi 4. a 6. rokem, začínají děti opakovat to, co slyší kolem sebe. U dětí s autismem trvá stadium opakování velmi dlouho. U zdravých dětí oproti autistům můžeme v tomto období zaznamenat tvorbu vlastních slovních spojení a celých vět a jejich opakování. Autisté toho schopni nejsou. Mají také problémy se správným používáním zájmen. Stává se, že zaměňují např. zájmeno „ty“ místo „já“ apod. Děti si v tomto věku také osvojují další slova, která slyší kolem sebe v běžných rozhovorech. Problémem bývá, že nedokážou slovům přiřadit správný výraz. Řekneme-li jim: „Utíkej napřed“, znamená to pro ně, že musí opravdu utíkat. Dalším příkladem může být: „Skoč mi pro...“ Dítě nechápe, proč má skákat do obchodu. Takových příkladů bychom našli v běžném životě mnohem více. Pro rodiče, učitele i příbuzné je velmi obtížné soustředit se na to, co přesně říkají a jaké pokyny dítěti vydávají, protože je děti postižené autismem berou doslova.

V období školního věku postižené dítě komunikuje spíše monotónně, hůře pracuje s výškou a silou hlasu. Častěji rozumí psanému projevu než verbální komunikaci.

Oblast sociálních vztahů

Podobně jako v oblasti komunikace i v oblasti sociálních vztahů rodiče první příznaky autismu rozpoznají až kolem jednoho roku života dítěte. Rodiče uvádí, že měli problémy s navázáním citových vztahů se svými dětmi – když je chtěli například pochovat, nereagovaly děti žádným úsměvem. Nechovaly se sice úplně odtažitě, ale rodiče nezaznamenali ani žádnou citovou reakci. Rodiče také své dítě často srovnávají s ostatními dětmi. Stává se, že žijí v dojmu, jak klidné a hodné dítě mají a později zjistí, že je jejich dítě postižené. Kolem prvního roku se projeví další problémy. Děti postižené autismem nepoužívají ukazováček, aby reagovali na slovní podněty a ukázali na věci, které chtějí. Vezmou raději někoho za ruku a odvedou je k předmětu, který chtějí.

Po druhém roku života dítěte se projeví autismus ještě zřejměji. Dítě má problémy s navázáním kontaktů s ostatními lidmi, převážně dětmi, se kterými přichází do kontaktu. Postižené dítě je raději samo, má problémy se zapojením do sociálních her.

Ve školním věku je postižené dítě postaveno před další problém. Protože ostatní zdravé děti začínají rozpoznávat, že jejich spolužák je jiný a nedokáží jeho jinakost pojmenovat nijak jinak než, že je jejich spolužák hloupý, může docházet až k šikaně postiženého – slovní i fyzické. Náročným úkolem pro pedagogy na základních školách je začlenění postiženého do třídního kolektivu a vytrvalá práce s celou třídou. Je třeba přijatelným způsobem vysvětlit spolužákům, že je jejich spolužák postižený, o jaké postižení se jedná, jak se projevuje, jak je potřeba ke spolužákovi přistupovat apod.

1.1.2 Srovnání vývoje zdravého dítěte a dítěte s autismem od narození v období puberty a adolescence

Protože se práce zabývá studentem s Aspergerovým syndromem, který prochází obdobím puberty a přechází do období adolescence, budou tyto vývojové stupně člověka rozpracovány podrobněji než předcházející.

Vývoj dospívajícího člověka prochází mnohými změnami a zápasy. V oblasti tělesného vývoje zpočátku dospívající roste doslova tryskem, pak se zpomaluje, až nakonec přestává. Dokonce i svaly a kosti rostou neslýchaným tempem. Občas se vyskytují pro-

blémy s koordinací. [2] Další změny se týkají oblasti sociálního vývoje, rozumového vývoje

a také vývoje víry v nadpřirozené.

Mezi vlivy, které působí na život člověka, patří dědičnost, výchova a prostředí. *Jedním z nejdůležitějších témat vývojové psychologie je otázka, v jakém poměru je vývoj určován zděděnými danostmi a vnějšími vlivy.* [7]

Dědičné propozice nikdo z pedagogů základních a středních škol neovlivní. Lze však ovlivnit výchovné působení v těchto zařízeních, protože mezi vlivy patří také výchova a prostředí. Osobnost pedagoga může v práci s postiženým studentem sehrát velmi důležitou roli – jak pozitivně, tak také negativně. Např. osobnost třídního učitele může ovlivňovat jednání celé svěřené třídy apod.

Puberta

Puberta je období mezi 13. – 16. rokem života mladého člověka. Je to doba uzavřenosti a odmítavého chování vůči rodičům. [10]

V tomto období života dítěte prochází dítě velkými změnami. Ať už jsou to změny týkající se jeho tělesného vzhledu, tak také psychického. Dítě je často rozpolcené. Na jednu stranu si nechce nechat vzít období svého života, ve kterém se věnuje převážně hrám a dětským činnostem, na druhou stranu se však dítě cítí být již dospělé, a proto často naráží jak na autoritu svých rodičů, tak také na autority ve svém okolí – ať už se to týká blízkých příbuzných či učitelů a vychovatelů, apod. Rodiče i jiné autority jsou těmi, kdo dítě upozorňují, jak se má chovat, jak se má oblékat apod. Dítě v tomto období chce být samo sebou, a proto pro ně hrají důležitou roli vrstevníci. Dítě chce být členem nějaké skupiny, někam patřit, a tak se může také stát, že se začlení do skupiny či party, která se zaměřuje na kriminální činnost, drogy a jiné patologické problémy.

Pro rodiče je jen jedna rada - toto období je třeba společně překonat. Je důležité dítěti naslouchat. Nejen tomu, co nám říká slovy, ale také svými postoji a gesty. Pro rodiče je někdy těžké připustit si a respektovat, že dítě dospívá, potřebuje se osamostatnit a stát se dospělým. Je třeba mít na paměti také to, že dítě bude v budoucnu napodobovat ty vzorce chování, které vidělo u svých rodičů.

Adolescence

Adolescenci nazýváme období mezi 15. a 19. rokem života. V tomto věku jsou již mladí lidé schopni organizovat různá setkání, programy, tábory apod. pro mladší děti. Dokáží investovat spoustu své energie do přípravy a organizace těchto programů. Stávají se ještě více dospělými, osamostatňují se, stávají se více zodpovědnými nejen za sebe, ale také za své nejbližší.

Mladý člověk je více sdílný, dokáže ocenit opravdové přátelství a to také vyhledává. Dokáže se již více ztotožnit s autoritou, přijímat názory autority. Více si všímá chování svých rodičů a nadřízených k ostatním, zejména k seniorům.

Oproti tomu problémem může být nadměrná úzkostlivost, podrážděnost a přecitlivělost. Citově ještě není mladý člověk úplně vyzrálý, má také potíže s nízkým sebevědomím. Zde je třeba, aby rodiče i autority mladého člověka podrželi, stále jej povzbuzovali, aby jej dokázali zapojit do aktivit pro druhé a také aby podporovali jeho zdravé sebevědomí. Důležité je také, aby rodiče pomohli mladým hledat cíl svého života, povolání, kterému se chtějí v životě věnovat a zaměřit pohled mladého člověka na tuto jeho životní cestu. Nutné je respektovat přání a potřeby svých dětí a nepodsouvat jim vlastní představy, čím by chtěli, aby jejich dítě jednou bylo. Dále je třeba, aby rodiče nechtěli uchránit dítě před vším nebezpečím a nástrahami, které na ně číhají. Mohlo by dojít k izolaci dítěte, jehož následky by si dítě mohlo nést celý následný život.

2 ASPERGERŮV SYNDROM

Tuto vývojovou poruchu popsal vídeňský psychiatr Hans Asperger již v roce 1944. V praxi prosadila termín Aspergerův syndrom Lorna Wingová. [13] Do té doby byl používán termín autistická psychopatie. V roce 1981 vymezila Lorna Wingová na základě svých pozorování tyto příznaky AS:

- emoční a sociální nezralost, tzv. sociální slepota,
- enormní specifické zájmy,
- nedostatečná neverbální komunikace (narušení či absence zrakového kontaktu a užívání gest i mimiky),
- obtížné chápání abstraktních pojmů, ironie a nadsázky,
- stereotypie v komunikaci i v chování,
- motorická neobratnost,
- omezená až neexistující schopnost navázat a udržet si přátelské vztahy,
- nedostatek empatie (způsobené problematickým vnímáním emocí a prožitků svých i druhých lidí),
- jednostranná interakce,
- pedantsky přesná řeč.

Hlavním znakem Aspergerova syndromu je egocentrismus, dále také důsledná pravdomluvnost a doslovné plnění příkazů. (Problémem může být vyslovení: „Skoč mi pro..., zaběhni si pro...“ – jedinci s AS berou tato nařízení opravdu doslova a nechápou, proč je to po nich požadováno).

Při rozhovoru s další osobou se jedinci postižení tímto syndromem vyjadřují naprosto přesně, precizně, používají spisovný jazyk. Je pro ně typické detailní vyjadřování, znají naučené předpisy nazpaměť, užívají přesnou terminologii. Mají také velkou slovní zásobu. Jejich projev ale mívá zvláštní intonaci, tempo bývá zpomalené a monotónní.

Děti postižené Aspergerovým syndromem mívají zachován intelekt, někdy může být i nadprůměrný, proto může hodně jedinců navštěvovat běžný typ škol a mohou také dosahovat vysokoškolského vzdělání.

Podle výzkumů se v České republice ročně narodí přibližně 200 dětí postižených Aspergerovým syndromem.

2.1 Adaptace na stres a zátěž u zdravého člověka a člověka s Aspergerovým syndromem

V této podkapitole bude věnována pozornost opět pouze vývojových obdobím puberty a adolescence, které jsou pro tuto práci podstatné.

Období puberty a adolescence přináší řadu zátěží a stresů. Mladý člověk se musí postupně vyrovnat se změnou svého fyzického vzhledu a také změnami v prožívání. Každý z nás se se zátěží a stresem vypořádává po svém. Mladému člověku je třeba nabídnout různé alternativy tohoto vypořádání. Může to být například zapojení do různých volnočasových aktivit. Ať už se jedná o aktivity a kroužky sportovní či výtvarné a další.

U dětí a dospívajících, kterým fyzicky náročná forma odreagování stresu z jakýchkoliv důvodů nevyhovuje, skýtají možnosti uvolnění a úlevy z neklidu například skupinová relaxační cvičení, psychogymnastika, muzikoterapie, arteterapie, jóga anebo Schultzův autogenní trénink¹. [6]

V tomto období se mladý člověk ptá sám sebe, kým vlastně je, odkud se berou jeho pozitivní i negativní vlastnosti, co je příčinou jeho chování. Díky stresu a zátěži se mohou objevit různé potíže, které si může mladý člověk nést už od raného dětství a které se

¹ **Psychogymnastika** = neverbální technika, při které je slovní komunikace nahrazena mimikou, gesty, pohybem. Na neverbální úrovni reagují mnozí pacienti spontánněji a pravdivěji než při slovním projevu. Zvýrazňuje se emoční prožitek. [12]

Muzikoterapie = využívá poslechu hudby, při němž si naslouchající nechávají probíhat ve fantazii různé úseky svého života a pak své prožitky sdělují. Aktivní muzikoterapie spočívá v tom, že členové vyjadřují své různé pocity popěvkem, melodií nebo vytukáváním rytmu či bubnováním. [12]

Arteterapie = využívá projekce zážitku do výtvarného projevu. Důraz je kladen na obsah, výraz a emoční doprovod, ne na uměleckou úroveň. [12]

Schultzův autogenní trénink = relaxační tréninková psychoterapeutická metoda, která využívá představivosti k navození určitých tělesných stavů, které vedou k uvolnění organismu a mysli tzv. relaxaci.[12]

v období adolescence mohou prohlubovat. Včasná diagnostika v raném dětství může předejít katastrofám v období puberty a adolescence.

Období puberty a adolescence je pro běžného mladého člověka velmi náročné, natožpak pro děti postižené autismem. Děti přechází ze základních škol na učiliště či střední školy. Velkou zátěží může být seznámení s novým prostředím, spolužáky apod. Pro děti postižené autismem to může být naprosto katastrofické. Byli již zvyklí na své spolužáky, vyučující, prostředí třídy, školy, na určitou školní zátěž a také na různé volnočasové aktivity, které jim byly v rámci základních škol nabídnuty.

Přechod na učiliště či střední školu po nich vyžaduje seznámení s novým kolektivem, často větším množstvím vyučujících, nové prostředí třídy, školy, pro ubytované na domovech mládeže také nový pokoj, spolubydlící, množství nových vychovatelů apod. Problémem mohou být také nově formulovaná pravidla řádu školy a také řádu domova mládeže. Dále i nabídka volnočasových aktivit, které se nemusí shodovat s aktivitami, které byly dětem nabízeny na základní škole. Tohle všechno může naprosto studenta s Aspergerovým syndromem vnitřně rozložit.

Velmi nutnou se jeví spolupráce rodiny se školou, případně domovem mládeže a také se speciálně pedagogickým centrem. Nutné je také zajištění asistenta, který bude studentovi pomáhat s integrací do nového prostředí.

2.1.1 Integrace ve školním prostředí

Školní integrace je poskytnutí výchovy a vzdělání postiženým dětem podle jejich specifických potřeb. Žáci postižení autismem jsou co nejvíce vyučováni se svými vrstevníky. Formy integrace můžeme rozdělit do 4 okruhů:

- fyzická forma: neboli lokální – postižení i nepostižení jsou integrováni na stejném místě,
- společenská forma: postižení se účastní kulturního a společenského života,
- sociální forma: tato forma se zaměřuje na sociální fungování postiženého ve skupině zdravých dětí,
- funkční forma: znamená, že se na integraci podílí rovným dílem skupina jak zdravých, tak postižených jedinců.

Cílem integrace je také proces přiblížení se postiženého ke zdravým jedincům. Proces přizpůsobení dělíme na asimilaci, akomodaci a adaptaci. [11]

- Asimilace – tento proces předpokládá, že se postižený jedinec co nejvíce přiblíží způsobům většiny.
- Akomodace – více se zaměřuje na většinu, která by měla počítat s právy postižených a přizpůsobit se jim.
- Adaptace – tento typ procesu předpokládá, že se postižení i zdraví jedinci oboustranně přizpůsobí.

Integraci můžeme chápat také jako vytvoření skupiny – v případě školní výuky třídy, kde budou postižení i zdraví rovnoprávnými členy.

Výchovou a vzděláváním autistů se vědci zabývají již velkou řadu let. Někteří se přiklánějí k názoru, že by měli autisté být vzděláváni ve speciálních zařízeních, jiní hájí názor, že by bylo nejlépe autisty integrovat do běžných základních a středních škol. Protože je každý autista jedinečný, je třeba při rozhodování, zda dítě umístit do běžného či speciálního zařízení vždy brát jeho jedinečnost na zřetel. Toto rozhodnutí ovlivní dítě na celý jeho další život, proto by se specifické potřeby každého autisty nikdy neměly přehlédnout.

3 LEGISLATIVA V OBLASTI VÝCHOVY DĚTÍ S ASPERGEROVÝM SYNDROMEM

V současné době legislativní předpisy a dokumenty v resortu ministerstva školství zabezpečují právo na vzdělávání všem žákům, tzn. také žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně zajištění asistenční služby. Díky tomu je v České republice studentům s Aspergerovým syndromem umožněno vzdělání od předškolního vzdělávání až po vysokoškolské vzdělávání: Vychází se především z následujících zákonů, vyhlášek a nařízení:

- Zákon č. 561/2004 Sb., *o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, novelizovaný zákonem č. 624/2006 Sb., který zajišťuje zařazování žáků s Aspergerovým syndromem do vzdělávacího a výchovného procesu. Tento zákon řeší mimo jiné i podmínky zřizování funkce asistenta pedagoga, který je při integraci studenta nezbytný.
- Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., *o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické, přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků*.
- Vyhláška č. 73/2005 Sb., *o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných*, ve znění novelizace č. 62/2007 Sb., se zabývá organizací speciálního vzdělávání, zařazováním žáků se zdravotním postižením do speciálního vzdělávání, počty žáků ve třídě, v oddělení a ve studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením.
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., *o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků*, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb.
- Zákon č. 563/2004 Sb., *o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů*, který řeší odbornou kvalifikaci pedagogických pracovníků i asistentů pedagoga.
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., *o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních*.
- Některé aspekty mimoškolní činnosti jsou definovány vyhláškou č. 74/2005 Sb., *o zájmovém vzdělávání*.

Současný legislativní rámec vyžaduje, aby vzdělávání studentů s Aspergerovým syndromem probíhalo s pomocí dostupných opatření, která jsou odlišná od vzdělávání zdravých jedinců. Mezi tato opatření patří speciální učebnice a didaktické materiály, kompenzační a rehabilitační pomůcky, speciální metody, formy, a postupy vzdělávání. Dále se sem patří poskytování služby asistenta pedagoga a poskytnutí pedagogicko-psychologických služeb.

„Každý žák má právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jeho vzdělávacím potřebám a možnostem, stejně jako na vytvoření nezbytných podmínek umožňujících efektivní vzdělávání a poradenskou podporu školy či školského zařízení.“ [3]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 GYMNÁZIUM

V tomto případě se jedná o čtyřleté a šestileté gymnázium. Součástí školy je domov mládeže, na kterém jsou ubytováni kromě studentů gymnázia také studenti jiných středních škol z města, a také studentky vyšší odborné školy a vysoké školy. Do areálu školy dále patří školní jídelna, školní knihovna s přístupem na PC a internet a školní studentský klub.

Gymnázium má v současnosti 487 studentů ve věku 13 – 20 let, z toho 307 studentů denně dojíždí, ostatní jsou ubytováni na DM. Studenti ubytovaní na DM jsou z větší části ze sociálně slabých rodin, často poměrně početných, mezi dojíždějícími a místními to není až tak pravidlem.

Na škole vyučuje 36 pedagogů interních a 12 externích. Pracují zde také 3 výchovní poradci – pro volbu povolání, výchovní poradce v užším slova smyslu a metodik prevence. Na DM pracuje 13 vychovatelů. Někteří z pedagogů bydlí přímo v areálu gymnázia a domova mládeže a mají tak ke studentům velmi blízko, protože s nimi mohou sdílet řadu radostí i starostí.

V roce 2003/2004 vznikl na gymnáziu tým prevence. Skládá se v současnosti z šesti členů z řad pedagogů, kteří se scházejí pravidelně každý měsíc. Většina členů týmu se věnuje soustavnému vzdělávání v oblasti prevence sociálně patologických jevů.

Na škole také pracuje Studentský Parlament, ve kterém jsou zastoupeni vybraní studenti všech tříd. Společně se starají o akce školy a DM a také zprostředkovávají užší komunikaci mezi vedením školy a studenty.

4.1 Profil studenta

Cílem gymnázia je vytvoření účinného a zdravého výchovně – vzdělávacího prostředí. Tým prevence ve spojení s vedením školy vytvořil podrobný profil studenta. Tento profil studenta gymnázia je vytvořen na základě platných právních předpisů České republiky a vychází z materiálů MŠMT.

Student gymnázia si je vědom důstojnosti lidské osobnosti a z toho pramenící úcty k sobě a k druhým. Dokáže otevřeně komunikovat na základě naslouchání, vytvářet vztahy založené na vzájemné úctě, pomoci, empatii a solidaritě, zachovat věrnost hodnotám a pozitivně je předávat druhým. Dále dokáže rozlišit objektivní dobro a vnášet je do společnosti prostředky prosociálního chování (Pomoc. Darování. Dělení se. Spolupráce. Přá-

telství. Zodpovědnost a starost o druhé.) a pravdivě a svobodně kultivovat své svědomí. Je otevřený osobnostnímu růstu a zrání a hledání smyslu v situacích a činnostech každodenního života. Osvožil si zásady zdravého životního stylu, chápe principy manželství rodičovství. Chápe nutnost tvořivého a aktivního přístupu k životu.

Intelektuální formace vede k obecně odborným kompetencím. Vzdělávání je jedna z neúčinnějších forem výchovy. Studium, jakékoliv odborné vzdělání, je pro nás vážnou povinností. Není omluvy pro ty, kteří by mohli být učenci a nejsou jimi. Student gymnázia má znalost nejméně dvou světových jazyků, schopnost vést konstruktivní dialog, umí naslouchat druhému. Má také sociální citění a empatii, umí prezentovat svobodně svoje názory, umí prezentovat sám sebe, je ochoten učit se a vzdělávat a buduje portfolio svých znalostí pro trh práce. Je schopen smysluplné individuální práce i práce v týmu. Dokáže se také orientovat v kulturních, sociálních, ekonomických a politických faktech V rámci cizích jazyků: globální porozumění čtenému textu a mluvenému projevu, je schopen rozumět i dialogu rodilých mluvčích, je schopen komunikace v běžných situacích, ovládá základní znalost reálií, využívá slovníky a další jazykové příručky.

V rámci humanitních věd umí na požadované úrovni bez stylistických a gramatických chyb vyjádřit své myšlenky, má základní přehled ve světové a domácí literatuře, je schopen najít podstatné z obecného, umí nalézt zdroj potřebných faktů a dále s nimi pracovat, zvládá historické, filozofické a psychologické pojmy, dovede využívat poznatků o historii k porozumění současnosti, uvědomuje si svou národní a evropskou identitu, nepodléhá xenofobii a rasové nesnášenlivosti.

V oblasti přírodních věd zvládá základní pojmy středoškolské matematiky a umí je využívat pro řešení reálných situací, má přiměřenou prostorovou představivost, na intuitivní úrovni chápe základní abstraktní matematické pojmy, projevuje dobrou úroveň logického myšlení, osvožil si základní poznatky pro porozumění zákonů tržní ekonomiky a umí je vhodně využívat v osobním životě, je počítačově gramotný, osvožil si dobrý standard přírodovědných disciplín.

5 DOMOV MLÁDEŽE

Domov mládeže (dále DM) je školské zařízení, které zabezpečuje žákům středních a vyšších odborných škol kvalifikované výchovné působení, ubytování a stravování. Obsah výchovné činnosti v DM navazuje na obsah vzdělávací práce střední školy. Domovy mládeže mohou být součástí střední školy nebo jsou samostatné a slouží žákům více škol. Činnost a provoz domova se řídí vyhláškou č. 64/1992 Sb., o domovech mládeže, ve znění pozdějších předpisů. [7]

O přijetí do domova mládeže rozhoduje ředitel domova. Je-li domov mládeže součástí střední školy, rozhoduje o přijetí ředitel školy. Provoz domova mládeže se dále řídí Vnitřním řádem domova mládeže, který vydává ředitel domova. Zahrnuje práva a povinnosti studentů, specifikuje také provozní dobu domova (provoz o víkendu, prázdninách apod.). S tímto řádem jsou seznámeni jak studenti domova mládeže, tak také jejich rodiče či zákonní zástupci.

Studenti jsou na domově mládeže rozděleni do výchovných skupin. V jedné výchovné skupině může být 20 – 30 studentů. Každou skupinu vedou kmenoví vychovatelé. Jejich činnost se dělí na přímou a nepřímou. Přímá výchovná činnost tvoří $\frac{3}{4}$ úvazku vychovatele. Do této činnosti můžeme zahrnout: vedení výchovné skupiny, přímou práci se studentem, organizovanou činnost s žáky, vedení zájmové činnosti a také kontrolu úklidu a pořádku. Nepřímá výchovná činnost spočívá ve vedení pedagogické dokumentace, přípravě nástěnek, plánování činnosti s výchovnou skupinou, zajišťování materiálu pro kroužky. Do této činnosti se řadí také účast na formačních a provozních poradách apod.

Domov mládeže má povinnou pedagogickou dokumentaci. Patří sem evidence ubytovaných žáků a osobní spisy, deníky výchovných skupin, do kterých vychovatelé zaznamenávají průběh činnosti. Veškeré informace z průběhu služeb se shromažďují v denním hlášení. Do pedagogické dokumentace se zahrnují také všechny zápisy z formačních a provozních porad a také z pedagogických rad.

Vychovatelé v domovech mládeže spolupracují také s dalšími školami svěřených studentů. Dle možností a pokynů ředitele se účastní všech důležitých pedagogických rad školy.

6 PSYCHOLOGICKÉ VYŠETŘENÍ STUDENTA

V roce 2010 byl student odeslán k diagnostickému vyšetření, kterého se zúčastnil na základě doporučení svého psychiatra a školy. Ze zprávy vyplynuly následující poznatky.

6.1 Diagnostické vyšetření z Kliniky dětské neurologie

Rodinná anamnéza: otec je zdravý, matka má psychické problémy – endogenní deprese², její rodiče také psychické obtíže. Sourozenci jsou zdraví. Obdobné potíže jako student v širším příbuzenstvu nikdo nemá, na neurologii nikdo sledovaný není.

Nynější onemocnění: student byl k diagnostickému vyšetření odeslán s podezřením na Aspergerův syndrom, současně k pozorování mozku a psychologickému vyšetření. Impuls k vyšetření byl dán ze základní školy. Podle otce se syn nejeví jako nemocný, spíše samotářský, nevyhledávající kolektiv. Ve škole navštěvoval dramatický kroužek, také se zajímá o hudbu.

Dle zprávy ze speciálního pedagogického centra z roku 2004 nerovnoměrný časný motorický vývoj a pozdější problémy s grafomotorikou, zvláštnosti v zájmech od batolícího věku, problémy se zařazením od mateřské školy.

Aktuální pedagogické hodnocení: problémy ve výuce, nezvládá práci ve skupině, taktéž nezvládá časové limity, potřeba kontroly zadání, chce být ve všem dokonalý, ale nedodrží pravidla v tělesné výchově a také společenských předmětech.

Chování: často opravuje chování svých spolužáků, nerozumí jejich humoru. Trvá také na své pravdě, těžko řeší konflikty. Není schopen navázat kamarádství s vrstevníky. Pouze s jedním mladším kamarádem založil klub s rázně postavenými pravidly. Zde navazuje kontakt dobře, nápadně dospělý a formální slovní projev.

Zájmy: zajímá se o klasickou literaturu, přetváří příběhy, píše i originální příběhy, navštěvuje také výtvarný a dramatický kroužek.

² **Endogenní deprese** = deprese vzniká bez působení vnějších okolností, příčina je tedy biochemická: v tomto případě je nemoc způsobena buď nerovnováhou některých hormonů, nebo narušením chemických procesů v mozku.

Dříve hyperaktivní, zhruba v deseti letech se zklidnil, nyní převažuje zvláštní chování, někdy vydává neúmyslné zvuky – odkašlávání, mručení, pláč, fňukání – vysvětluje to např. nachlazením. Ve škole respektují studentovo jiné vnímání světa, jeho chování usměrňují, snaží se také vést spolužáky, aby studenta pochopili. Podle slov studenta býval často terčem šikany – spolužáci jej bouchali pingpongovou pálkou. Když se naučil svoji vlastní identitu skrývat, problémy se zlepšily. Nadále má problémy s kolektivními hrami v rámci tělesné výchovy, neví přesně, co a proč má dělat. Kamarádí se spíše s mladšími dětmi, naproti tomu si více rozumí se staršími lidmi.

Vlastní vyšetření: Kontakt se studentem lze navázat, spolupracuje, velmi se snaží, usiluje o dobrý výsledek, bojí se selhání. V celkovém kontaktu je často bezradný, hůře se orientuje v prostoru. Působí dospělejším dojmem, je pečlivý, spořádaný, důkladný, pomalejší, kazatelský. Místy lehká dráždivost, hlavně když je vyrušován při plnění úkolů, do kterých se vždy silně zabere. Má problémy s plněním současně dvou úkolů. Místy komunikační nedostatky, vše chápe doslova, občas má naivní dotazy, snaží se o co nejpreciznější vyjádření, má zvláštní intonaci, mluví zásadně spisovnou řečí.

Chování ke spolužákům: Svě spolužáky podle vlastních slov často nechápe, také nechápe, proč používají nevhodné a vulgární výrazy. Dříve je za to napomínal, nyní se naučil, že se kvůli tomu stává terčem posměchu, a tak to už nedělá. Má strach, že ho spolužáci zradí, poznal také falešné kamarádství – chlapec mu vyhrožoval, že se s ním nebude dál kamarádit, když mu nepůjčí peníze – takové chování on nechápe. Rád by se stal výjimečnou osobností, hraje divadlo, rád recituje. Do recitace se maximálně vžívá, píše básně, pohádky, příběhy, chodí do výtvarného kroužku – rád kreslí a modeluje. Dříve chodil také do pěveckého kroužku, hrál na flétnu, ale obojího nechal, protože nezvládal množství kroužků. Nyní s kamarádem pomáhá vydávat školní časopis.

Grafologický projev a rozumové schopnosti: Pracuje pravou rukou, je přecvičený levák, má zvláštní držení tužky, písmo je bez dysortografie³. Velmi dobrá verbálně pojmová složka – dá se říci i nadprůměrná. Dobré je zejména slovní zobecňování, ale i mechanická paměť. Ve srovnání se složkou verbálně pojmovou vážně složka obrazně názorná – celkově slabší

³ **Dysortografie** = specifická porucha pravopisu. Postihuje celkovou oblast gramatiky či jen určitých jevů.

průměr. Má problémy v sociální a emocionální oblasti, komunikační nedostatky, zvláštnosti poznávacích dovedností.

Na základě anamnestických údajů a současných projevů byl potvrzen Aspergerův syndrom, dominance potíže ve zvláštním chování a zájmech, ale i navazování sociálních vztahů a komunikace, intelektově disharmonie. Ve škole bude potřebovat specifický přístup a pomoc při začleňování do kolektivu, vzhledem k pomalejšímu tempu, preciznosti a nerozhodnosti bude potřebovat individuální přístup při výuce a také při pobytu na domově mládeže.

6.2 Obsah jednání pracovníků speciálně pedagogického centra s asistentem studenta

Jednání mezi pracovníky speciálně pedagogického centra a asistentem studenta probíhá 1x za 2 měsíce, případně dle potřeby – ať už ze strany studenta nebo také ze strany jeho asistenta.

6.2.1 Jednání v říjnu 2010

Student v současnosti studuje 2. ročník čtyřletého gymnázia. Je u něj nutná systematická příprava na vykonání maturitní zkoušky – zvažování individuálního doučování z matematiky a informatiky. Dále je nutné zvažovat profesní orientaci. Postupně ovlivňovat sebehodnocení studenta. Vytvoření stupnice srovnání se spolužáky. Přiblížení pomocí rozkrokování do jednotlivých konkrétních oblastí hodnocení (prospěch, vztahy se spolužáky, co ne/umím jiného než ostatní, jak pomáhám spolužákům, jak pomáhám dospělým, jak zvládám plnit pokyny dospělých, mám vždy připravené pomůcky do vyučování před příchodem profesora, apod.) Pracovní materiál se bude upravovat dle aktuální potřeby. Organizace práce se třídou bude probíhat v rámci třídnických hodin.

Taneční kurz: Do tanečních bude student docházet za doprovodu pedagožky ze speciálně pedagogického centra, je nutné pomoci studentovi vyhledat taneční partnerku, stanovení pravidel, která se budou týkat docházky a účasti v kurzu. Při přihlašování do tanečního kurzu je nutné kontaktovat tanečního mistra a vysvětlit mu současnou situaci.

Náplň volného času: Student by měl zájem navštěvovat výtvarný kroužek na základní umělecké škole, v současné době je ale kapacita žáků výtvarného oboru zcela zaplněna.

6.2.2 Jednání v březnu 2011

Taneční kurz: Nepodařilo se najít taneční partnerku pro studenta, proto se tanečního kurzu neúčastní.

Výtvarný obor na ZUŠ: K pololetí se uvolnilo místo, student může každý týden docházet do kroužku. Je třeba, aby jej tam i zpět doprovodil asistent, zkontroloval také vždy potřebné pomůcky.

Vnitřní řád domova mládeže: Pro studenta je třeba tento řád zjednodušit, jinak se v něm těžko orientuje, neví, proč tam některá pravidla jsou napsaná, když on je nemá v úmyslu porušovat.

Je třeba klást důraz na již vytvořená pravidla a dále také promýšlet a předkládat studentovi nová pravidla: Např. pro měsíční výměnu ložního prádla, úklid osobních věcí, pořádek na stole, ve skříni... každodenní úklid na pokoji apod.

Stravování: Je třeba pomoci studentovi při narážení si stravy – u vedoucího kuchyně je možné vyzvednout týden předem jídelní lístek, podle kterého si student může jednodušeji vybrat jídlo. Je také třeba zkontrolovat, zda si stravu opravdu narazil a zda ji také odebral – zapomíná si vyzvedávat např. snídaneň.

Kontrola úklidu na domově mládeže: Bylo by vhodné vyrobiť přesnou tabulku, co se který den přesně kontroluje, přesný počet bodů a také určit přesné sankce za nedodržování.

Návštěvy lékařů: Vypsát do deníčku všechny lékaře, které může student potřebovat, vypsát také ordinační hodiny a telefonní čísla na ně. Informovat studenta, co má přesně udělat, když tam lékař není.

Je-li třeba, určit změnu pravidla: Vychovatelé mají obavy půjčovat studentovi nůž na krájení – určí se pravidlo, že studentům se nůž nepůjčuje a student si přijde vše nakrájet na vychovatelnu.

Tykání vychovatelům a vyučujícím: Vyučující a vychovatelé studentům tykají, studenti vyučujícím a vychovatelům vykají. Vnitřní řád školy a domova mládeže a jeho pravidla vytvářejí a kontrolují vyučující a vychovatelé, ne student.

Rozvrh hodin: Je nutné barevně rozlišit jednotlivé učebny i pracovny podle jednotlivých pater. Doporučení – 1. patro zeleně, 2. patro červeně, 3. patro modře.

Budíček na domově mládeže: Zajišťují vychovatelé, ne student, je třeba to studentovi znovu zdůraznit, že platí toto pravidlo.

Student v současné době nezvládá veškeré učivo, proto se ve spolupráci s vedením vytvořil individuální studijní plán, výuka zredukována z 25 vyučovacích hodin týdně pouze na maturitní předměty, tzn. 10 vyučovacích hodin.

7 INTEGRACE STUDENTA NA GYMNÁZIU A DOMOVĚ MLÁDEŽE

Školní integrace studenta probíhá formou individuálního vzdělávacího plánu. Ten vychází ze vzdělávacího programu pro gymnázia – čtyřleté studium. Způsob hodnocení a klasifikace je běžný – známkami.

7.1 Návrh obsahu, rozsahu a způsobu poskytování sociálně pedagogické nebo psychologické péče studentovi

Z jednotlivých setkávání pracovníků speciálně pedagogického centra s asistentem studenta a také ze zkušeností pedagogů vyplynulo, jakou konkrétní péči by bylo vhodné studentu poskytnout. Jedná se o:

- metodickou a odbornou pomoc ve škole,
- metodickou a odbornou pomoc na domově mládeže,
- doporučení a pomoc při zpracování individuálního vzdělávacího plánu,
- doporučení k zajišťování pomůcek,
- dle žádosti speciálně pedagogickou intervenci (návčik sociálních či komunikačních modelových scénářů).

7.2 Doporučená stimulace v rámci individuální výuky a výchovy

7.2.1 Vhodná úprava prostředí

Je nutné začít u denního režimu, a to strukturou a vizualizací (vyučování je dáno rozvrhem hodin, přestávky je nutné studentovi pomoci dle potřeby strukturovat) – je vhodné dát k dispozici vytištěný rozvrh hodin a rozmístění učeben.. Doporučeno také stálé pracovní místo pro výkon samostatné práce (třída, pracovny, na domově mládeže pokoj...). Neméně důležitá je práce ve dvojici, později s větším počtem žáků apod. Je žádoucí, aby se student částečně podílel na přípravě denního režimu (ve škole přestávky, relaxační chvílky apod., na domově mládeže náplň jeho volného času, přípravy na vyučování, pořadí aktivit atd.). Vhodné je učit studenta vést si diář (náplň, časové rozvržení, odškrtávání, změny apod.), využívat kalendář, případně organizer v mobilu apod. – učí ho předvídatelnosti, pomáhá mu k jistotě a organizování si vlastního času a tím jej vede i k větší samostatnosti.

7.2.2 Samostatná práce, pracovní chování

Samostatná práce posiluje předvídatelnost, samostatnost, odbourává nevhodné chování – např. vykřikování, připomínkování, apod., proto je dobré k ní studenta směřovat. Je třeba také více vizualizovat výklad, zadávání úkolů apod., aby bylo i bez slovního pokynu zřejmé, jak má student pracovat. Doporučení dále realizovat, předejít tímto opatřením závislosti studenta na slovních pokynech. V samostatnosti pomohou studentovi také procesuální schémata – vizuálně rozfázovaná činnost – tu je ale nutné rozfázovat vždy až na úroveň studentova porozumění. Je také nutné nezaměňovat IQ s porozuměním žáka. Lidé s Aspergerovým syndromem jinak vnímají a zpracovávají informace. Také je vhodné výrazně označit začátek i konec činnosti. U některých činnostech zavádět procesuální schémata – např. při vyhledávání informací v encyklopediích, na internetu apod., u matematických operací, rovněž ve fyzice a chemii (matematické výpočty, chemické a fyzikální procesy a pokusy, jazykové jevy, slohové práce, časové osy apod.), při slohových útvarech tak, aby mu i bez slovního pokynu bylo jasné, jak má dále postupovat a pracovat. Dle potřeby studenta používat také v dalších vyučovacích předmětech. Předávání informací pouze slovní cestou je pro studenta nedostačující a tím také i stresující. Procesuální schéma by měl mít student vždy dostupné (návčik, opakování, písemka) až do té doby, kdy dojde k automatizaci nacvičovaného. Bez správného stanovení učebních cílů v jednotlivých předmětech, vhodné motivace a dostatečné znalosti problematiky Aspergerova syndromu bude docházet k výukovým, ale především výchovným problémům. Při výkladu i při ověřování učiva nezapomínat, že největším problémem je integrační forma inteligence, tzn. že informace zpracovává postupně a nedovede je dávat do souvislosti.

7.2.3 Práce ve dvojici, spolupráce v rámci kolektivu

V současné době student práci v kolektivu nezvládá. Je nutné jej postupně začleňovat do práce ve dvojici. Ovšem pouze při činnostech, kde má jistotu a které nejsou ani vědomostní, ani organizačně náročné a kde také není rozhodujícím kritériem pouze výkon. Po zvládnutí práce ve dvojici je vhodné začít se začleňováním do práce v rámci kolektivu.

7.2.4 Strukturované zápisy na tabuli, do sešitu, pracovních listů

Zápisy je doporučeno strukturovat dle důležitosti informací, zvolený systém bez důvodu neměnit, pokud možno co nejvíce sjednotit ve všech vyučovacích předmětech. Vizuálně

rozlišovat podstatné, méně podstatné a doplňující informace (používat barevné rozlišení či velikost písma, podtržení, různost pozadí, umístění na ploše, atd.). Tato opatření zrychlí studentovu orientaci, zvýší jeho pozornost, posílí oslabenou koncentraci pozornosti a přesnost při zpracování a povedou studenta k samostatnosti.

7.2.5 Důsledné nacvičování a pravidelné procvičování vyučovaného

Zvyšovat pozornost studenta důsledným nacvičováním a pravidelným procvičováním – porozumění textu, výkladu, nácvik jednoduchých sociálních situací, zaměřit se na kontext – vše uplatňovat ve škole, na domově mládeže i doma. V předmětech také zavést slovník pojmů doplněný konkrétními příklady. Učit studenta také generalizovat pojmy, dovednosti a jejich využívání v obdobných sociálních situacích (modelové i reálné komunikační a sociální scénáře – nepředpokládat, že se to student naučí sám – bude mu unikat jejich kontext. Je to jeden z faktorů AS).

7.2.6 Jasně, stručně, jednoznačné pokyny

Studenta je nutné nezahlcovat příliš verbálně, nedovede vše vyhodnotit a podle toho zareagovat. Student má navíc pomalejší pracovní tempo. Uvedené faktory negativně ovlivňují studentovo zapojování během vyučování na následně také jeho výkon. Aspergerův syndrom je třeba tolerovat jako zdravotní handicap. Je vhodné, aby měl student v případě potřeby výklad učitele podepřen připraveným strukturovaným textem, který bude sledovat, dále také tabulkami, grafy, obrazovým materiálem apod.

7.2.7 Výklad a objasňování učiva

Při výkladu a objasňování nového učiva, ale zejména sociálních situací je velmi vhodné (někdy také nezbytné) používat vizualizaci – fotografie, videonahrávky, internet – používat jasné argumenty, navazovat na již známé obdobné situace (zejména v sociálních situacích). U studenta s AS se nelze opřít o sociální instinkt, empatii, intuici. Doporučuje se začínat od jednoduchých sociálních situací, protože studentovi chybí schopnost intuitivního sociálního porozumění. Nácviky odstraňovat chování „slona v porcelánu“ a tím také přecházet tomu, aby se stával objektem legrace spolužáků.

7.2.8 Názory druhých, konflikty

Jedincům s AS chybí vhled do situací, je tzv. „sociálně slepý“, pro něj není vhodné pouze nepřesvědčovat, ale raději argumentovat – opět je nutná úroveň jeho porozumění. Učit studenta také přijímat názory druhých – začít od upevnování strukturovaného rozhovoru, naučit několik frází, které mají obecnější platnost, jsou neutrálnější a vedou k ukončení situace. Posléze také vytvořit pravidla pro řešení případných konfliktů. Nedopustit sociální izolaci studenta – pomáhat mu v navazování vztahů se spolužáky, využívat přirozených osobností třídy, výchovné skupiny v domově mládeže apod. Student to sám nezvládne. Dále také uplatňovat socializační a komunikační scénáře. Velmi nutné je také neustále sledovat a vyhodnocovat klima třídy.

7.2.9 Ověřování učiva

Při ústním zkoušení dodržovat strukturu, při písemném ověřování upřednostňovat testy, doplňovačky apod. před volným vyjadřováním. Při časově omezených úkolech (např. desetiminutovky v matematice) je nutná redukce množství požadavků, protože vzhledem k perfekcionalismu není schopen všechny požadavky zvládnout. Při písemném opakování delších celků je také nutná redukce požadavků nebo rozložení do více časových celků.

7.2.10 Srovnávání s populací

U studenta s Aspergerovým studentem není vhodné srovnávání s populací, nevyžadovat stejné výkony, aniž by mu byly vytvořeny potřebné podmínky. Úprava podmínek je nutná, bez ní je hodnocen za diagnózu, ne za skutečný výkon.

7.2.11 Zaměření na celkový rozvoj

Studenta je třeba rozvíjet nejen v oblasti vědomostí, je dobré se zaměřit na celkový rozvoj, především sociální a komunikační. Vše potřebuje nutně pro praktický život. Je také důležité nastavit pravidla pro různé situace – dodržovat je a neměnit je. To platí pro dospělé i pro našeho studenta. V rámci všech školních i mimoškolních aktivit nacvičovat a rozvíjet komunikační, ale především sociální dovednosti – dodržovat strukturu, nacvičovat dle modelových scénářů a postupně vše naučené převádět do běžného prostředí. To může studentovi pomoci také v situacích, při kterých nebude přítomen nikdo z pedagogů či asistenta

a v kterých si bude muset pomoci student sám (např. půjde-li k lékaři a on tam nebude přítomen...).

7.2.12 Redukce učiva

Dle potřeby zredukovat učivo – vždy na zvážení jednotlivých vyučujících. Student má také nevyrovnaný profil schopností - v některých oblastech dosahuje lepších výsledků, v jiných selhává, zejména v oblastech, v nichž je nutné využívat získanou sociální inteligenci. Ze strany vyučujících je nutný individuální přístup respektující zásady strukturovaného učení. V problémových předmětech se doporučuje modifikovat či rozvolnit učivo.

7.2.13 Zapojení do kroužků a volnočasových aktivit

Dle možností je velmi vhodné zapojit studenta do kroužků a volnočasových aktivit na domově mládeže. Je to nutné nejen pro rozvoj jeho schopností (výtvarných, hudebních...), ale hlavně potřebné pro navazování nových sociálních vztahů.

7.3 Návrh potřebných kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic, učebních a speciálních pomůcek

Ze zkušeností vyučujících a zvláště asistenta vzešel požadavek na zajištění pomůcek pro studenta, které by mu při výuce mohly velmi pomoci. Protože vedení školy má velký zájem o integraci studenta, vychází požadavkům vyučujících vstříc a snaží se vše potřebné zajistit. Mezi doporučené pomůcky patří:

- potřeby pro vizualizaci a strukturu,
- encyklopedie, atlasy, slovníky,
- výukové programy na PC a přístup k internetu,
- procesuální schémata⁴, přehledy, tabulky, časové osy, slepé mapy apod.

⁴ **Procesuální schéma** = slouží k jasnému popsání postupu; popisuje pouze jednotlivou aktivitu, rozděluje ji na jednotlivé kroky. Procesuální schéma lze použít například pro popis vaření vody (vezmi rychlovarnou konvici – napušť studenou vodu – postav konvici na podstavec – zapni konvici – počkej, až zhasne kontrolka).

ZÁVĚR

V této práci jsem se snažila zmapovat všechny poznatky o chování a jednání našeho studenta, které jsme doposud měli k dispozici.

V současné době se potýkáme s novými problémy, které vyvstávají z užšího kontaktu studenta se spolužáky a také spolubydlícími na DM.

Na domově mládeže se vyskytl nový problém, kdy student nebyl schopen soužití na jednom pokoji s žádným ze svých spolužáků, ani s žádným dalším studentem, kteří jsou ubytováni na DM. Na doporučení psychologky se přistoupilo k samostatnému ubytování studenta, což se zatím osvědčuje.

Protože student dospívá, začíná si více uvědomovat svou identitu a s tím související sexualitu. Dokáže své problémy ohledně sexuality velmi precizně pojmenovávat, ale nedokáže určit, s kým, kdy a kde je vhodné se o této problematice radit. Svou sexualitu začal řešit v podstatě s kýmkoliv z řad pedagogů i studentů, protože postupně získává důvěru k více lidem. Z těchto důvodů také vyplynuly problémy ve škole, kdy písemnými i mluvenými projevy dal student najevo zájem hlavně o své spolužačky. Začal je také tělesně obtěžovat, což přineslo do třídy nové potíže. Přes veškerou snahu situaci studentovi vysvětlovat, se zatím nedaří tyto problémy překonat.

Tyto problémy přerostly do takové míry, že třída ani student situaci už nezvládali a student musel být odeslán k dalšímu psychiatrickému vyšetření, kde také přistoupili k medikaci. Ta bohužel nebyla správně určena a vyvolala nové obtíže, spojené s blouzněním studenta a dalšími těžkými potíži. Nyní je nutné znovu hledat společné řešení a zvážit setrvání studenta ve škole a na domově mládeže.

V mé práci jsem se snažila zmapovat celý pobyt studenta na gymnáziu, abychom mohli zpětně vyhodnocovat jednotlivé situace a obtíže související s jeho integrací, protože i od nich se odvíjí následná pomoc studentovi. Nyní musí opět dojít ke společnému setkání s psychologkou, asistentem studenta a vedením školy, abychom mohli studentu pomoci, ať už na škole setrvá, či ne a následně celou situaci konzultovat také s rodinou studenta.

Protože se také přiblížil čas nových přijímacích zkoušek na gymnázia, je otázkou, zda je vhodné a také pro školu vůbec možné přijmout dalšího studenta s Aspergerovým syndromem, který o studium na gymnáziu projevil zájem. Problémy mohou vyvstat jak ve škole, tak i na domově mládeže, protože by pro nového studenta nebylo možné každodenně do-

jíždět. Také z těchto důvodů je nutné získat co nejvíce poznatků ze současné situace s již přijatým studentem. I když má každý student postižený Aspergerovým syndromem specifické projevy, bude možné případné informace a zkušenosti z integrace alespoň částečně využít také u dalších nových studentů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ATTWOOD, T. *Aspergerův syndrom*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 203 s. ISBN 80-7178-979-8.
- [2] BURNS, J. *Nebojte se věnovat mladým*. 1. vyd. Brno: Nová Naděje, 1994. 249 s. ISBN 80-901726-1-X.
- [3] ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. a kol. *Specifika výchovy, vzdělávání a celoživotní podpory lidí s Aspergerovým syndromem*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. 52 s. ISBN 80-86856-20-8.
- [4] GILLBERG, CH., PEETERS, T. *Autismus – zdravotní a výchovné aspekty*. 3. vyd. Praha: Portál, 2003. 122 s. ISBN 978-80-7367-498-4.
- [5] HOWLIN, P. *Autismus u dospívajících a dospělých*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. 295 s. ISBN 978-80-7367-499-1.
- [6] JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J., PILAŘ, J. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.
- [7] KERN, H., MEHLOVÁ, CH., NOLZ, H., PETER, M., WINTERSPERGEROVÁ, R. *Přehled psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2006. 287 s. ISBN 80-7367-121-2.
- [8] PÁVKOVÁ J., HÁJEK B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 105 s. ISBN 80-7178-711-6.
- [9] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 395 s. ISBN 80-7178-772-8.
- [10] SMAHEL, R. *Rozhlasové přednášky o výchově dětí*. 1. vyd. Olomouc: MCM, 2002. 126 s. ISBN 80-238-1960-7.
- [11] VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. 2. vyd. Brno: Paido, 2004. 464 s. ISBN 80-7315-071-9.
- [12] Deprese, stres, diskuse. [online]. 2009. [cit. 2011-04-18]. Dostupné z WWW: <<http://naposledy.blog.cz/rubrika/psychogymnastika>>.

- [13] Zdraví 4u.cz. *Aspergerův syndrom*. [online]. 24. 03. 2011. [cit. 2011-04-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.zdravi4u.cz/view.php?cisloclanku=2011032401>>.
- [14] MSMT. Legislativa. [online] 2006. [cit. 2011-04-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/zakony>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AS	Aspergerův syndrom
DM	Domov mládeže
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
SPC	Speciálně pedagogické centrum